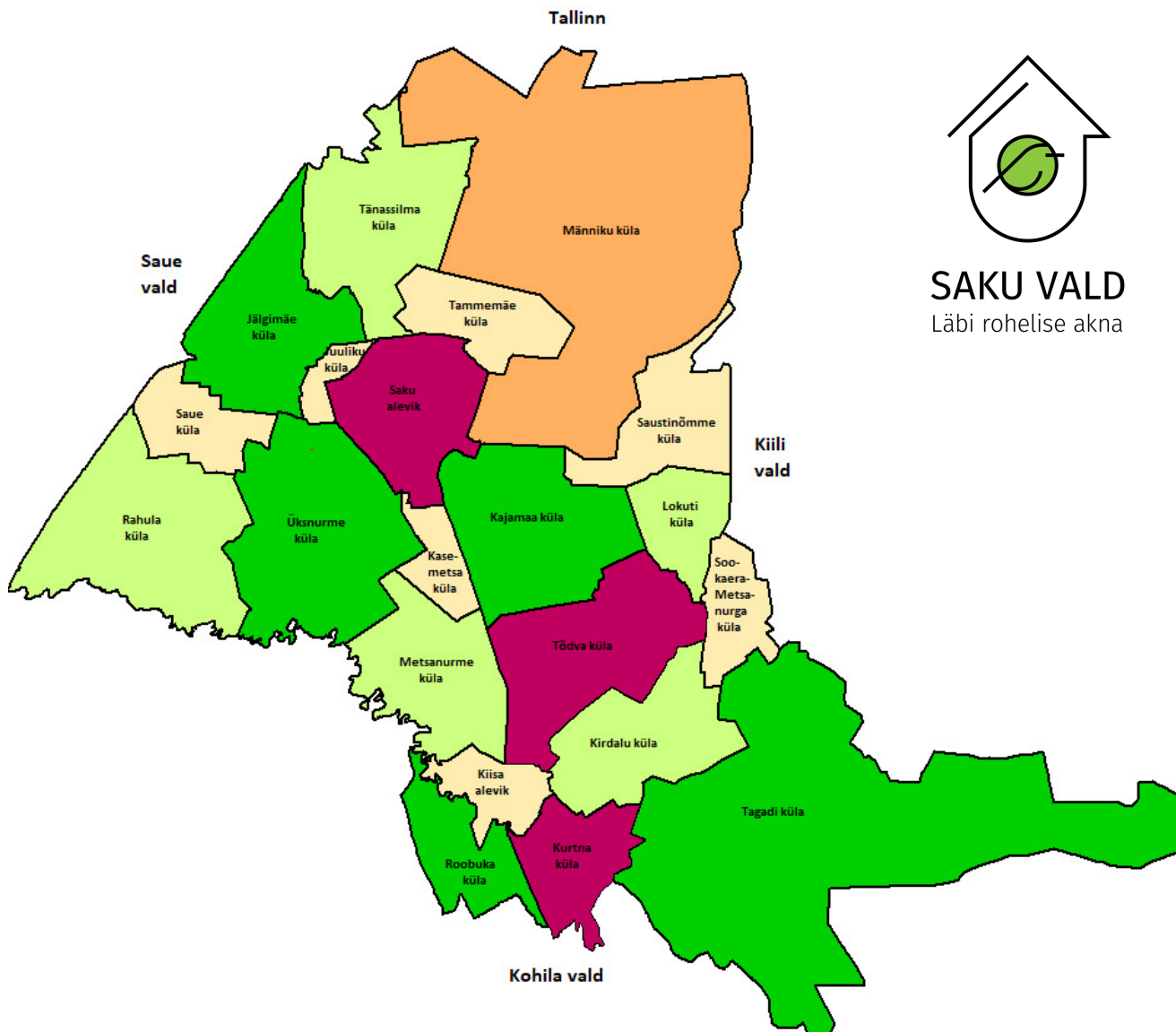

SAKU VALD

Läbi rohelise akna

KOGUKONNA KRIISITÖÖVIHIK

Saku vald 2024

..... **KOGUKOND**

KÜSK

Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

Trükise väljaandmist rahastab SA Kodanikuühiskonna Sihtkapitali innovatsioonifondi 2023. a taotlusvoor „Elanikkonnakaitse võimekuse ja kriisivalmiduse arendamise toetus“.

Selle koostamisel olid suureks abiks Kodukant Läänemaa, Pärnumaa kogukondade kriisiks valmisoleku hindamise töövihiku koostajad ja Saku valla piirkondlikud kogukonnad.

Projekti “Elanikkonnakaitse koostöövõrgustik Saku vallas” koostasid ja viisid ellu MTÜ Metsanurme, MTÜ Saku Priitahtlikud Pritsimehed, Saku Diabeetikute Selts ja Saku Vallavalitsus.

Trükikoda: Haapsalu Trükikoda

SISUKORD

SISUKORD	5
SISSEJUHATUS	6
Kriisiplaani koostamist abistavad materjalid:	8
Kogukonna kaart:	10
Kriisiks valmistudes suhtlus kohaliku omavalitsusega	11
Alustuseks mõtle läbi järgnevad punktid:	16
POTENTSIAALSED KRIISIOLOUKORRAD	20
Elektrikatkestus	20
Kütus/Tankimine	22
Vargused	24
Tulekahju	27
Üleujutus	30
Evakuatsioon	32
Loomataud	35
KONTAKTID	36
LISA 1 Kogukonna riskimaatriksi loomise abimees	37
LISA 2 Korterihistutele	41

SISSEJUHATUS

Käesolev trükis on mõeldud kogukondadele kriisiks ettevalmistumisel. Sealhulgas suunab käesolev trükis kogukondi kaardistama oma ressursse toimetulekuks kriisiolukordades, aga ka igapäevaelu muredes. Seeläbi võimestab kogukond ennast ise. Mis on kogukond? Ohutuse ja turvalisuse perspektiivis käsitleme kogukonda geograafiliselt - kogukonnaks on kohalikud külaseltsid, asumkonnad, piirkonna kogukonnad. Üldiselt veab selliseid kogukondi eest kohalik aktiivne ja ettevõtlik inimene/inimesed, kellest pikas perspektiivis saavad koostööpartnerid kohaliku omavalitsuse ning turvalisuse/ohutusega tegelevate ametkondadega. Kogukonna liikmeteks on enamasti piirkonna aktiivsemad alalised ning mittealalised elanikud, kes ühiselt seisavad teineteise heaolu eest ning soovivad üheskoos oma heaolu parandada punktides, kuhu kohaliku omavalitsuse tegevus ja ametnikud sageli nii kiiresti ei ulatu ressursside vähesuse või vajalike ressursside puudumise tõttu.

Kriisiks valmistumine algab headel aegadel!

Kadri Tilga (Tartu Ülikooli kogukonna aredamise ja sotsiaalse heaolu magister)

3 mõtet sissejuhatuseks

- Naabrite tundmine suurendab heaolu.
- Ühistegevused kogukonnatasandil tugevdavad koostöömist ja kriisides hakkama saamist.
- Kogukond areneb omavahelise usalduse kiirusel.

Kui inimesed ei tunne oma naabreid, on üksildased või üksi jäetud, teiste ning riigi suhtes ebausaldavad, on see kasvulavaks süvenevale eemaldumisele ja vaimse tervise probleemidele ning mõjutab hakkama saamist kriisilukordades.

Ligi kuuekümne eesti teadlase poolt koostatud Eesti inimarengu aruande 2023 üks põhisõnumeid on, et inimeste vaimne tervis ja ühiskonna valmisolek kriisideks sõltub **inimeste sotsiaalsest ja emotsionaalsest turvatundest ning seotusest kogukonnaga.**

Demokraatia on seda tugevam, mida rohkem inimesi tunneb, et nad saavad osaleda oma tänava, naabruskonna, kooli, linna ja riigi elus; neil on tähenduslikke suhteid ja kogukond kuhu kuuluda.

Seega, kriisideks valmistumist, aga mõneti ka kriiside ennetamist, alustagem

omavahelistest suhetest. On palju tõendeid, et naabruskonnad, kus on tugevad omavahelised sidemed, seal on vähem kuritegevust ja vajadust arstiabi järele, parem tervis ja pikem eluiga ning parem toimetulek kriisides. Mida saab teha, et inimesed saaksid omavahel tuttavaks; kus on sõbralikud ja meeldivad kohtumiskohad; kuidas me teame, mis on kellegi jaoks oluline ja milles keegi sooviks panustada või vajab hoopis abi? Need on vaid vähesed kontrollküsimused, millest tugev kogukond saab kerkima hakata.

Iga küla, linnaosa, linn või vald pole automaatselt kogukond. Tugevad suhted, igaühe kaasatus, igapäevane vastastikune abi ja hool ning olemasolevate ressursside rakendamine (sh igaühe oskused ja anded, kohalikud seltsid ja ankurasutused, ettevõtted, paiga ehitatud ja looduslik ruum ning lood) loovad kogukonna tähenduse süvakihid.

Kuidas suhteid üles ehitada, selles on abiks äsjaavalminud juhendmaterjal kogukondade arendamisest <https://kogukonnaveeb.ee/juhendmaterjalid/ressursipohise-kogukonna-arendamise-ehk-abcd-mudeli-pohimotted-ja-rakendamine/>

Kriisiplaani koostamist abistavad materjalid:

Maa-ameti kaardirakendus
[X-GIS 2.0 \[yua\] \(maaamet.ee\)](#)

Lühifilm kogukondade ettevalmistusest kriisideks
[https://www.levila.ee/video/eestlased-valmistuvad?fbclid=IwAR2jdmqKQOwuD__kNdkH8vkVFx_BJf95X6Hie_yun0xkas4jqFCD_Xs2-5Y](#)

Roosiku küla kriisiplaan
[https://antsla.ee/documents/378714/25532374/Roosiku+k%c3%bcla+kriisiplaan.pdf/14ff35b4-7b3c-4160-8bfe-df749172b6e4](#)

Kriisiplaani koostamise juhend
[https://www.mahena.org/kriisisekkumine/kriisiplaan.html](#)

USA St Mary maakonna veebileht „OLE VALMIS”
[https://www.stmarysmd.com/es/beprepared/](#)

Kuidas valmistuda kriisideks
[https://theprepared.com/](#)

OLE VALMIS koduleht
[https://www.olevalmis.ee](#)

Kuidas kriisideks valmistuda?

<https://www.kriis.ee/julgeolekuolukord-euroopas/kriisideks-valmistumine-eestis/kuidas-kriisideks-valmistuda>

Elektrikatkestused

<https://www.elektrilevi.ee/katkestused/katkestuste-kaart>

Elutähtsad teenused

<https://www.siseministeerium.ee/elutahtsad-teenused>

Abi ja infonumbrid

<https://www.olevalmis.ee/et/abi-ja-infonumbrid>

Päästepäev korteriühistutele: TalTech analüüs korterelamute kohta

https://www.youtube.com/watch?v=IEnZD4QXAnQ_

Päästepäev korteriühistutele: Elektrikatkestus ja elutähtsad teenused

<https://www.youtube.com/watch?v=ualfur7BuzE>

Päästepäev korteriühistutele: Kortermajade kriisikindlus

<https://www.youtube.com/watch?v=7ttoao2TxKs>

Kogukonna kaart:

Igal geograafilisel kogukonnal on piirid. Mõelge läbi kui suur on Teie kogukonna ala. Prindi välja kaart, mis hõlmab Teie kogukonda tervikuna. Kaardile saad teha vajalike märkmeid tähtsamatest kohtadest nt külamaja, evakuatsiooni kogunemise koht, üleujutus piirkonnad jms. (Soovituslik on kasutada üldkasutatavaid tingmärke koos selgitustega). Kaarti saad välja printida maa-ameti kodulehelt: <https://geoportaal.maaamet.ee/>

**KLEEBI SIIA
KOGUKONNA
KAART**

Kriisiks valmistudes suhtlus kohaliku omavalitsusega

Õigeaegne kommunikatsioon aitab kaasa kriisi kiiremale lahendamisele ning leevendab või hoiab ära paanika. Kriisijuht tagab sündmuskohale ligipääsu vallale kuuluvate vahenditega või pöördub riigi poole abi saamiseks ligipääsu tagamiseks.

Enneta ning lepi kokku:

Määrake kogukonnajuht

Kogukonnajuht on isik, kes kõneleb kogukonna eest ning suhtleb kohaliku omavalitsuse esindajatega.

Kogukonnajuhi ülesanne on kutsuda kokku kogukonnakoosolekuid, pöörata tähelepanu kogukonna probleemidele, et püüda koostöös KOViga ülesse kerkinud probleeme lahendada.

Kogukonnajuht ja tema kontakt:

Kontaktide loomine kohaliku omavalitsusega

Kogukonnajuht ja omavalitsuse esindaja lepivad kokku info edastamise kanalid ja nende alternatiivsed lahendused. Info edastamine ja tegevused teavitamisest kuni abi saabumiseni lepitakse kokku ja kirjetakse osapoolte vahel. Vajadusel sõlmitakse heatahtleping.

Omavalitsuse kontaktisik ja kontaktandmed:

Kogukonnajuht ja omavalitsuse esindaja töötavad välja ja lepivad kokku kriisi ajal tegevused, kogukonna teavitamise mehhanismi ning ressursside jagamise võimalused.

Kokkuleppes on kirjeldatud kogukonna ressursid, nende kasutuselevõtu võimalused, sujuv ja kiire infovahetus. Koostöös omavalitsusega on vähemalt kord aastas planeeritud ja korraldatud kriisiõppus ja/või infopäev.

Mõõdikud:

Kogukonnajuht on määratud:

Kogukonnajuht on isik, kes omab infot piirkonnas toimuva üle ja seisab hea kogukonna toimimise eest

JAH / EI

Piirkonna elanikud on kogukonnajuhile teada ja kogukonnajuht teab piirkonna elanikke:

JAH / EI

Infopäevad/kriisiõppused toimuvad regulaarselt:

Infopäevad/kriisiõppused on mõeldud kogukonnaliikmetele, et selgitada välja kitsaskohad toimepidevuses ning seeläbi tagada kogukonna tegevusvõimekus.

Millal toimusid?	
Teemad:	
Millal toimuvad?	
Teemad:	

Elanikkonnale sobilikud info edastamise kanalid on kaardistatud (sotsiaalmeedia kanalid, kontakttelefonid jne):

JAH / EI

Millised on kanalid? <i>Nt: teadetetahvel ja selle asukoht.</i>
--

Valla ja kogukondade vaheline koostöö on regulaarne:

Koostöö ja infovahetus on oluline üksteise mõistmiseks, arutelude tekkeks ning kitsaskohtade tekkimise ennetamiseks.

Kuidas hindad koostööd? (1-5)	
Mida saab paremini?	

Vald jagab infot:

Millised on infokanalid, mida info edastamisel kasutatakse? Millist infot kogukonnaga jagatakse?

Kuidas hindad info kättesaadavust? (1-5)	
Mida saaks muuta?	

Kogukond jagab infot:

Millised on infokanalid, mida info edastamisel kasutatakse? Millist infot vallaga jagatakse?

Kuidas hindad info kättesaadavust? (1-5)	
Mida saaks muuta?	

Kuidas on korraldatud info liikumine, kui puudub internet?

Kirjelda:

KÄITUMISJUHISED**Olukorra ajal:**

Kogukonnajuht:

- määrab kontaktisiku kriisijuhiga suhtlemiseks;
- kogub infot sündmuskohalt;
- korraldab sündmuse kohta pidev infovahetus;

Ajakirjandusega suhtleb kriisijuht.

Olukorrast taastumine:

- Kriisikommunikatsiooni hindamine.
- Osapoolte tagasiside.
- Kitsaskohtade kaardistamine ja selle parandamine.

Infokanalite kaardistus on tehtud:

JAH / EI

Kriisi ajal on tagatud kogukonna teavitus:

Kuidas?

Alustuseks mõtle läbi järgnevad punktid:

Kui palju on sinu kogukonnas aktiivseid mitte alalisi elanikke?

See on vajalik kriisiolukorras elanike arvu teada saamiseks. Hea oleks teada talude/hoonete täpsusega. Vajadusel saab märkida eelpoolmainitud kaardile.

Millises seisukorras on teede võrgustik sinu kodukohas (sh suunaviidad)?

Mõtle ja pane kirja alternatiivsed teed juhaks kui peaks miskit juhtuma. Abi kohale jõudmise aeg sõltub paljuski suunaviitade/maamärkide olemasolust (paremini saab teed juhatada). Märgi ülesse puudused ja vajadusel teavita kohaliku omavalitsust.

Milliseid puhta joogivee allikaid leidub piirkonnas?

Siia tee märkmeid looduses leiduvatest allikatest ning kogukonnas paiknevatest salvkaevudest. Hea kui mõtled läbi ja märgid ülesse ka kontakti juhul kui joogivee allikas asub eramaal (kanna andmed vajadusel kaardile).

Kui palju inimesi tunneb teie piirkonna metsi ja metsateid (sh seene- ja marjakohti)?

Parimad teadmised on üldjuhul kohalikel jahimeestel. Pane kirja kontaktid ning koos kogukonnaga mõelge läbi otsinguplaan, et eksinud inimesi aidata.

Vastutuse hajutamise mõttes - kuidas jagada oma kogukond piirkondadeks?

Suuremate kogukondade vastutushajususe tagamiseks on mõistlik piirkond jagada geograafiliselt osadeks. Igas sektoris/piirkonnas on oma vastutav isik. Lepi kogukonna liikmetega kokku kes need inimesed on ning pane kirja kontakt.

Millistes piirkondades sinu kogukonnas on halvim mobiililevi ning kus on avalikud internetipunktid?

Kus on mobiililevi halvimad piirkonnad ning märgi ülesse vajadusel ka avaliku interneti punktid. Kanna need ka kogukonna kaardile.

Kaardistage oma piirkonna mahajäetud talud ja nende kaevud?

Iga mahajäetud hoone varjab endas ohtusid. Märki siia millised on hoonete aadressid ja ohud mis seal valitsevad.

Aadressid:	Ohud:

Kui palju ja millistel teemadel on sinu kogukonnas väljaõppe läbinud inimesi?

Selgita välja koolitusvajadus kogukonnas ning tee märkmeid täiendkoolitusteks.

Märki ära kontaktid.

Esmaabi:

Pääste:

Vaimse tervise esmaabi:

Juhtimine:

Esmahooldus:

Erinevatest meetmetest rahastuse küsimine (projektide kirjutamine):

...

POTENTSIAALSED KRIISIOLUKORRAD

Elektrikatkestus

Plaaniline katkestus

Plaanilised katkestused on vajalikud vananenud elektrivõrgu remontimiseks ja hooldamiseks, samuti uue võrgu ehitamiseks. Sellistest katkestustest teavitatakse alati aegsasti, saadetakse e-kiri või SMS-sõnum vähemalt kaks päeva enne plaanilist katkestust.

NB! Etteteavitus ei kehti eriolukordade puhul nagu päästetööd ja eluohtlikud olukorrad. Ühes tarbimiskohas võib aasta jooksul olla kuni 64 tundi plaanilisi katkestusi.

Rikkeline katkestus

Rikkelisi katkestusi põhjustavad tugevad tuuled, jäide või kaevetööde käigus vigastatud liinid. Elektrilevi teeb endast kõik, et rikked saaksid kõrvaldatud võimalikult kiiresti. Ühes tarbimiskohas võib aasta jooksul olla kuni 70 tundi rikkelisi katkestusi. Lubatud katkestuste pikkused ja hüvitiste suurused on välja toodud majandus- ja kommunikatsiooniministri määruses.

1. aprillist – 30. septembrini kõrvaldatakse katkestused hiljemalt 12 tunni jooksul.

1. oktoobrist – 31. märtsini 16 tunni jooksul.

Eriolukordadeks liigituvate loodusõnnetuste või tormide korral kõrvaldatakse katkestused hiljemalt 72 tunni jooksul alates eriolukorra lõppemisest.

Elutähtsate teenuste toimimise tagamine

(Vt peatükk „Kriisiplaani koostamist abistavad materjalid“).

Elektrikatkestus võib endaga kaasa tuua vee- ja kanalisatsiooni, küttesüsteemide ning valgustuse kadumise majapidamistes. Selle ennetamiseks on vaja läbi mõelda järgmised tegevused:

Generaatorid

Elektrigeneraator on võimalus elektrikatkestuse ajal tagada oluliste elektriseadmete töötamine. Selleks, et generaatorist niigi kriitilisel hetkel hoopis õnnetus ei sünniks, peab selle paigaldamisel ja kasutamisel silmas pidama ohutusreegleid. Kõige olulisem on läbi vaadata tootja paigaldus-, kasutus- ja hooldusjuhise. Päästeameti koostatud juhendist leiab peamised ohutusnõuded nii hoonesse paigaldatavate ehk statsionaarsete generaatorite kui ka kodumajapidamises kasutatavate generaatorite kohta. Enne seadme ostu tuleb läbi mõelda, kuhu soovitakse generaatorit paigaldada ning kui võimsat generaatorit on vaja. Siseruumidesse mõeldud generaatorid ei talu muutlikke ilmastikutingimusi ja niiskust ning ei sobi seetõttu õue. Samuti tuleb paigaldamisel silmas pidada, et generaatori heitgaasid ei liiguks õhuvooluga õuest siseruumidesse.

Siseruumidesse generaatori paigaldamisel tuleb jälgida, et seade oleks piisavalt kaugel seintest, teistest seadmetest ja kütusemahutist ning paigaldatud omaette tuletõkkeseksiooni. Samuti peavad siseruumidesse paigaldatud generaatori heitgaasid ruumist välja juhtima heitgaasitorustikuga. Elektriühendused generaatori ja hoone elektrisüsteemi vahel peab tegema elektrialal kompetentne isik. Generaatori töö käigus tekib vingugaas, nagu sisepõlemismootorite puhul ikka. Seetõttu on väga oluline tagada, et vingugaas ei satuks ega koguneks siseruumidesse. Kuna vingugaas on lõhnatu ja värvitu, tasub lisakindluse mõttes tuppa paigaldada ka vingugaasiandur. Samuti tuleb hoolitseda selle eest, et kõik generaatori kasutajad teaksid, kuidas ohutult generaatorit kasutada ja oleksid kursis, kelle poole küsimuste või tehniliste rikeetega pöörduda. Ohutusjuhendi leiab siit <https://www.rescue.ee/et/juhend/generaatorite-ohutus>

Millised on elektrikatkestuste mõjud kogukonnas?

Mõtle läbi alternatiivsed lahendused. Mõjud on vaja hinnata, et teada kogukonna toimimise kitsaskohad ning vajadusel teineteisele abi pakkuda

Elektrikatkestuste mõjud kogukonnas on hinnatud ja kitsaskohad välja toodud:

JAH / EI

Millised on elektrikatkestuse mõjude leevenduseks mõeldud tegevused kogukonnas?
• • • •

Kui kogukonnas on majapidamisi, mis sõltuvad keskselt korraldatud teenustest (keskküte, maagaas, ühisveevärk ja -kanalisatsioon jmt), tuleb teenusepakkujatelt või kohalikult omavalitsuselt uurida, kas ja kui kaua need teenused elektrikatkestuse korral toimimist jätkavad.

JAH / EI

Kütus/tankimine

Vastavalt majandus- ja taristuministri määrusele „Elutähtsa teenuse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded vedelkütusega varustamisel“ on kõigil elutähtsa teenuse osutajateks olevatel kütusemüüjatel kohustus alates 1. jaanuarist 2022 varustada autonoomse elektritoitega vähemalt kolm tanklat, millest üks peab paiknema Tallinnas või Harjumaal ja teised kaks Eesti erinevates maakondades.

Elutähtsa teenuse ostujaks loetakse vedelkütuse seaduse kohaselt kütusemüüjat, kes omab kümmet või enam tanklat ja need asuvad vähemalt kolmes maakonnas. Eestis on elutähtsa teenuse osutajateks Alexela, Olerex, Circle K, Neste, Jetoil, Terminal Oil, Krooning ja Premium-7 kaubamärkide all tegutsevad ettevõtted.

Harjumaal asuva autonoomse elektritoitega tankla kütusemahutite summaarne mahutavus on nii mootoribensiinide kui diislikütuse puhul mõlemal minimaalselt 30 000 liitrit ja igal ajahetkel peab kumbagi kütuseliiki olema tanklas vähemalt 15 000 liitrit. Ülejäänud Eestis on vastav nõue mahutite suurusele 20 000 liitrit ja kütusevarule 10 000 liitrit.

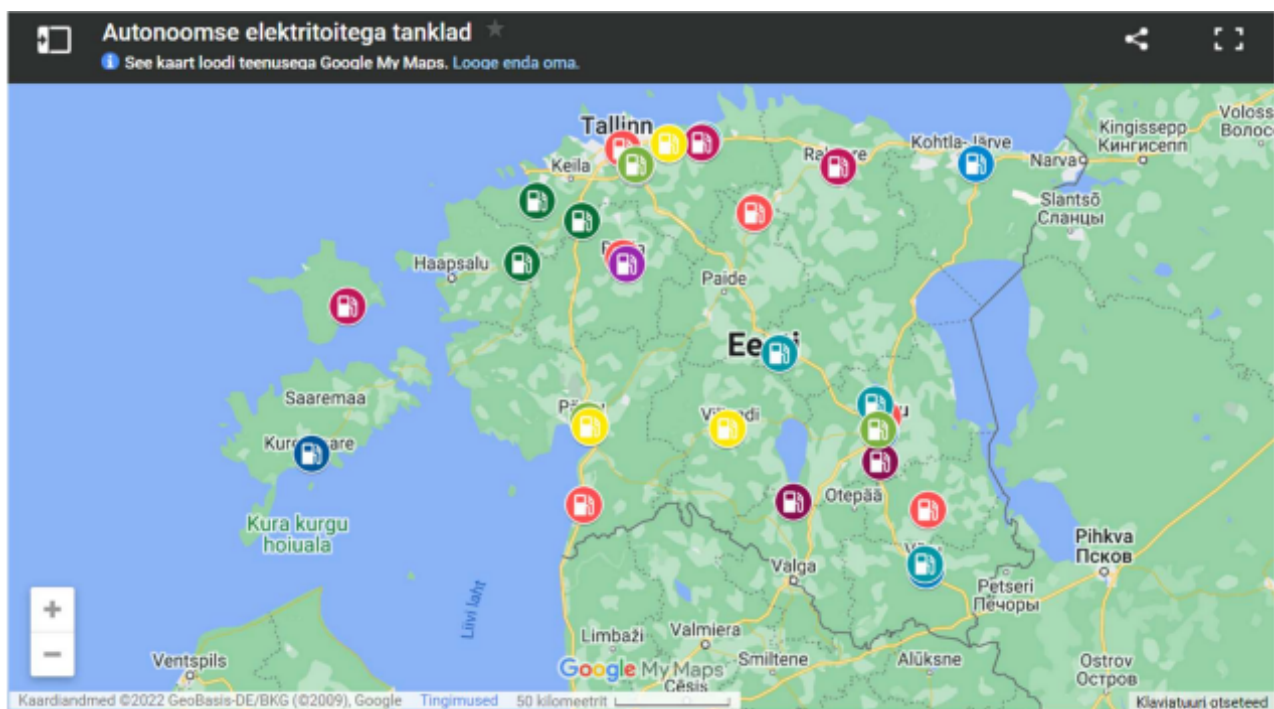
Tavapärase elektrivarustuse katkemisel lülituvad need tanklad kuni 30 minuti jooksul autonoomsele (enamasti varugeneraatoril põhinevale) elektritoitele ja saavad jätkuvalt kütust vastu võtta ja väljastada ning hoida müügisüsteem töös.

Kuna ükski elutähtsat teenust osutav kütusemüüja ei planeerinud autonoomse elektritoitega tanklat Saaremaale ega Raplamaale, sõlmis AS Eesti Varude Keskus AS-ga Saare Kütus ja OÜ-ga HEPA lepingud, mille kohaselt tagavad ettevõtted vastavalt Kuressaares asuvas Roonimäe tanklas ning Raplas Viljandi maantee tanklas kütuse kättesaadavuse ka kriisiolukorras võimaliku elektrikatkestuse puhul.

Praeguse seisuga on Eestis kokku 30 eelmainitud nõuetele vastavat kriisitanklat ja need asuvad kõigis maakondades. Lisaks on Eestis veel ligi 100 tanklat, millele saab vajadusel generaatori ühendada ja suur osa uutest tanklatest juba projekteeritakse sellise võimekusega.

Eesti Varude Keskus soovitab:

- kõigil inimestel ja ettevõtetel, kelle jaoks on bensiini või diisli kasutamine kriitilise tähtsusega, omada ka tarbimiskohas piisavat kütuse varu esmaste vajaduste katmiseks;
- kuna elektrikatkestus võib kaasa tuua tõrkeid andmesides ning kuigi autonoomne generaatoritoide kindlustab tanklas küll pumpade töö, võib täiendavaks probleemiks osutuda hoopis kütuse eest tasumine. Viimase vastu aitab omakorda kas mõningase sularaha omamine või mitme kütusefirma maksekaartide taskus hoidmine, kuna need toimivad tanklas ka andmesidet mittevajava maksevahendina.

<https://www.espa.ee/et/autonoomse-elektritoitega-tanklad>

Mõtle läbi, kas kogukonna jaoks on bensiini või diiselkütuse omamine kriitilise tähtsusega?

Kuna elektrikatkestuse korral on häiritud kaardimaksed ja andmeside, siis tasub hoida kütusevaru.

JAH / EI

Kütusevarude eest vastutava kontakt:

Mida peaks lisaks teadma?

Vargused

Üks olulistest mõjutajatest varguste toimepanemisel on see, et varastatud esemetel on olemas sihtgrupp, kellele neid müüakse. Kui keegi varastatud asja ei ostaks, puuduks vajadus neid ka sellistes kogustes varastada.

Vajalik oleks, kui esemete soetamisel hoitakse alles ostu- ja garantiidokumendid, millega saab vajadusel tõendada esemete kuuluvust ja mis annavad politseile võimaluse otsida just konkreetset varastatud mobiiltelefoni, GPS-seadet vms. Lisaks tasub meelde jätta esemete eritunnused, detailne kirjeldus ja võimalusel võiks neist ka pilt olla, mida saaks kasutada eseme otsimiseks või selle identifitseerimiseks.

Ennetav:

Tunne oma naabreid – on algatatud ja läbi viidud naabrivalve piirkonna loomine.

JAH / EI

Juhul kui kogukond/kogukonna juht haldab külamaja vms ruumi - märgistage ruumis olevad väärtuslikud esemed (tööriistad, jalgratas, kodutehnika), tehke neist foto ja salvestage kindlasse kohta.

Kogukonna ühisvara inventuur on tehtud: JAH / EI
Millal tehti?
Millal tehakse?

Aidake ka naabril oma vara kaitsta – selleks suhelge omavahel. Kahtlasi sõidukeid või isikuid liikumas nähes teavitage sellest naabreid ning edastage sõidukite ja isikute kohta info politseile; olukorda uurides tegutsege kahekesi.

Tegevusplaan:

Valveseadmeid on paigaldatud või kasutate turvafirma teenuseid:

JAH / EI

Varad on kindlustatud:

JAH / EI

KÄITUMISJUHISED

Ennetav:

- Kui lähete pikemaks ajaks kodust ära, on hea, kui kogukonnaliikmed aegajalt sinu valduse üle vaatavad ja postkasti tühjendavad. See jätab vargale arusaamise, et keegi on kodus;

Olukorra ajal:

- Kui avastad, et vargad on käinud, teavita sellest kogukonda ja säilita sündmuskoht (ei ole vaja koristama hakata enne politsei tulekut).
- Helista 112 ja anna teada, mis on juhtunud.
- Tee postitus vastavatesse sotsiaalmeedia kanalitesse.

Olukorrast taastumine:

- Tegutse vastavalt politsei poolt saadud juhistele. Leidke võimalus pakkuda psühholoogilist tuge, et vähendada turvatunde kadumisest tingitud tagajärgi.
- Politsei kodulehelt leiab ka kontakti oma piirkonnapolitseiniku kohta.
- Koos murekohti arutades on võimalus kodukoht turvalisemaks muuta.

Möödikud:

Loodud on naabrivalve piirkond:

JAH / EI

Paigaldatud on valveseadmed:

JAH / EI

Millised kohad vajavad veel jälgimist?

Kirjelda:

Kogukonna ühisvara on kindlustatud:

JAH / EI

Inimesed kogukonnas tunnevad end turvaliselt:

(Anna hinnang viia palli skaalal, kus 1 on madalaim ja 5 kõrgeim hinne)

1 2 3 4 5

Tulekahju

Tulekahju (ka põleng) on kontrolli alt väljunud põlemine, mis kahjustab inimesi, nende vara või keskkonda. Tulekahju võib olla tekkinud juhuslikult või on keegi selle tahtlikult süüdanud. Tavalisemad tulekahju tekkimise põhjused on ettevaatamatu tulega ümberkäimine, potentsiaalselt tuleohtlike seadmete, ainete ja materjalide oskamatu käsitlemine, staatiline elekter, äike, tahtlik süütamine, isesüttimine jm.

Kuidas jõuab abi sinuni?

Häirekeskus on sinu esimene abistaja, kui tahad appi kutsuda kiirabi, päästjaid või politseid ning kui vajad või soovid anda infot. 112-kõnele vastab Häirekeskuse päästekorraldaja, riigiinfo telefonile vastavad Häirekeskuse vanemspetsialistid. Sinu hädaabikõne vastatakse Tallinnas, Tartus, Pärnus või Jõhvis, olenemata sellest, kust sa helistad. Kõnele vastab esimene vaba päästekorraldaja. Kiiret sekkumist vajavate olukordade lahendamiseks on määratud ajalised kriteeriumid. Kui selgub, et ohus on inimese elu, tuleb esmane vajalik info vastu võtta 60 sekundi jooksul ning väljasõidukorraldus abiandjatele anda 30 sekundi jooksul.

Päästekorraldaja selgitab kohe välja, mis juhtus ja kus juhtus ehk milline on abivajadus ja kus on sündmuse asukoht, ning sisestab selle infosüsteemi. Päästekorraldaja annab sündmusele ohuhinnangu, arvestades abivajaja seisundit, sündmuse ohtlikkust ning muid asjaolusid. Ohuhinnangu andmisel lähtume Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti ning Terviseameti ette antud juhistest.

Et abi jõuaks abivajajani võimalikult kiiresti, teevad ühe sündmusega paralleelselt tööd mitu Häirekeskuse töötajat. Samal ajal, kui kõnele vastanud päästekorraldaja kogub veel sündmuse kohta lisainfot, saadab Häirekeskuse logistik vajaduse korral juba välja kiirabi ja päästjad. Kui on vaja politsei abi, saadab selle välja Häirekeskusega samas töösaalis töötav Politsei- ja Piirivalveameti politseikorrapidaja. Alates 2018. aasta aprillist kolisid Põhja keskuse töösaali ka Merevalvekeskuse töötajad, keda politsei kaasab Eesti piiriveekogudel toimuvate sündmuste lahendamisse.

<https://www.112.ee/et/kuidas-abi-sinuni-jouab>

Ennetuslikud tegevused aitavad tagada kogukondliku agentsuse ja tuleohutuse:

Pottsepa nimi ja kontakt:

Kutselise pottsepa leiad pottseppade liidu kodulehelt: <https://pottsepad.ee/liikmed/>

Korstnapühkija nimi ja kontakt:

Kutselise korstnapühkija leiad Eesti Korstnapühkijate Koja kodulehelt:

<https://www.korsten.ee/>

Tuleohutusekoolituse korraldamine kogukonnas:

Millal oli viimane:

Millal järgmine:

Kogukond seisab hea selle eest, et tänavasildid ja majanumbrid on loetavad:

Mis kohad vajavad sekkumist?

Kogukond seisab hea selle eest, et veevõtukohad ja hüdrandid on hooldatud:

Hüdrantide ja veevõtukohtade aadressid:

Päästemeeskondadele on tagatud hoonetele ligipääs:

Hoonetele ligipääs tagab kiire reageerimise. Silmas tuleb pidada, et teed ja tänavad oleksid hooldatud ning autode parkimiskorraldus ei takistaks päästeautode ligipääsu.

JAH / EI

Kortermajade trepikodade sissepääsudele on märgitud korterite numbrid:

Kiirema reageerimise tagab abistajatele trepikodade sissepääsudele märgitud korterinumbrid, mis on valgustatud.

JAH / EI

Metsas olevad lõkkekohad on hooldatud:

JAH / EI

Kogukonnas turvalisuse eest vastutava isiku määramine:

Turvalisuse eest vastutav isik ja kontakt:

KÄITUMISJUHISED

Olukorra ajal:

- Teavitage juhtunust kannatanu lähedasi.
- Vajadusel päästetööde juhi abistamine.
- Vabatahtlikuna osalemine metsatulekahjude kustutamisel.

Olukorrast taastumine:

- Aruteluring teha mitte enne kui umbes paar nädalat peale juhtunut - mida oleks saanud õnnetuse vältimiseks teha.
- Olukorras kannatanute abistamine vastavalt vajadustele (materiaalne, vaimne jne).

Möödikud:

Tulekahju tekkimise oht on kogukonnas viidud miinimumini:

JAH / EI

Iga maja ja tänav on selgelt viidastatud:

JAH / EI

Veevõtukohad ja hüdrandid on hooldatud:

JAH / EI

Lõkke- ja puhkekohad on hooldatud:

JAH / EI

Üleujutus

Üleujutus (ka uputus) on nähtus, kus vesi ujutab üle mingi maismaa osa, mis varem ei olnud vee all. Üleujutusi saab jagada ajutisteks ja kestvateks. Ajutine on näiteks kevadine jõe suurvesi, mis tõuseb üle jõesängi kallaste. Kestvad üleujutused on need, kus näiteks loodava veehoidla tarbeks ujutatakse üle mingi kindel maismaa-ala, eesmärgiga sealset vett alaliselt mingiks otstarbeks kasutada.

(Sulle on abiks maa-ameti kaardirakendus).

Ennetav:

Selgita välja, kas sinu kodu asub piirkonnas, kus võib tekkida üleujutus, vaata Maa-ameti geoportaali veebikaarti. <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/yua>

Kirjelda alad ja üleujutusega kaasnevad ohud:

Tee selgeks, millise veetaseme korral on kogukonna majapidamised ohus:

Kuidas käitud?

KÄITUMISJUHISED

Olukorra ajal:

- Jälgi ametlike infokanalite kaudu edastatavat teavet ja järgi käitumisjuhiseid.
- Olge valmis võimalikeks elektrikatkestusteks ja teede sulgemiseks.
- Vajaduse korral aita ehita veetõkkeid kogukonna vara kaitsmiseks (näiteks liivakotid uste ja akende ette).
- Järgi evakueerimisel antavaid korraldusi.
- Ole evakuatsiooniks valmis ka siis, kui prognoositav veetaseme tõus sinu kogukonda ei ohusta, kuna ilmaolud võivad muutuda.
- Leidke viis abistada üleujutuspiirkonnas olevaid elanike nende loomade (koduloomad, kariloomad) päästmisel.
- Teata abivajadusest hädaabinumbri 112 ning tee oma asukoht päästjatele nähtavaks või kuuldavaks.
- Hinnake oma taristu vastupidavust üleujutusele ning vajaduse korral leidke võimalused seda tugevdada või teha ümberehitusi – madalamad avad veekindlaks, kanalisatsiooni sulgemise võimaluste loomine, elektrikilbid kõrgemale jne.
- Tutvu Riigi Ilmateenistuse poolt antavate hoiatuste kriteeriumide ning mere ja siseveekogude veetaseme ohutasemete tähendustega.

Olukorrast taastumine:

- Pöörduge tagasi alles siis, kui saad selle kohta ametkondade juhiseid.
- Hoonetest vee pumpamist on otstarbekas alustada alles siis, kui ümbritsev veetase on põrandast madalamale langenud.
- Laske spetsialistidel kontrollida hoonete elektri- ja küttesüsteemide ohutust, kanalisatsiooni toimimist ja joogivee puhtust, enne kui hakkate neid uuesti kasutama.

Mõõdikud:

Kas kogukonnaliikmetel on sukelpumpasid?

JAH / EI

Teadlikkus üleujutusala ulatustest on olemas:

JAH / EI

Veetõkete valmistamiseks vajalikud varud on olemas (kotid, liiv jms):

JAH / EI

Evakuatsioon

Evakuatsioon on inimeste elu ja tervise kaitseks nende ohtlikust kohast turvalisemasse kohta suunamine või ümberpaigutamine. Inimesed evakueeritakse:

1. ohu korral (näiteks üleujutuse hoiatus, pommioht);
2. sündmuse ajal (näiteks tulekahju, keemiaõnnetus);
3. pärast sündmust (näiteks kui piirkond on saastatuse või kahjustuste tõttu muutunud elamiskõlbmatuks).

Evakuatsiooni korral pole piisavalt aega pakkida kõiki vajalikke asju kodust eemal viibimiseks. Mõtle läbi, mida sina ja su pereliikmed kõige rohkem vajavad, et kodust eemal hakkama saada.

Ennetav:

Koosta meelespea, mille alusel saad vajalikud asjad kiiresti kaasa pakkida. Esmatähtsad vahendid tuleb eelnevalt läbi mõelda ja varuda.

Mõtle läbi ja pane kirja:

Koostöö Kaitseliidu kohaliku malevkonnaga

Kaitseliidu malevkonna kontaktisik ja telefon:

Kogukonna toiduvarude olemasolu ja ülevaade – hästi säiliv ja valmistamist mittevajav toit (konservid, kuivikud, pähklid, maiustused jmt) ning vesi vähemalt üheks ööpäevaks

<https://www.olevalmis.ee/et/juhis/kodused-varud-ja-abivahendid>

Kirjelda kuidas hoiustatakse kogukonna varusid?

Koostage kogukonnaga plaan, kuidas saate pikalt kestva kriisi korral üksteisele ajutist peavarju pakkuda. Tehke selleks koos ettevalmistusi.

Kirjelda:

KÄITUMISJUHISED

Olukorra ajal:

- Järgi evakuatsiooni läbi viivate ametkondade juhiseid ohtlikust piirkonnast lahkumiseks ning evakuatsioonikohtadesse jõudmiseks.
- Kontrolli, kas naabrid on evakueerimisest teadlikud, paku neile abi koostöös ametkondadega (sh kiireloomulise info jagamine)
- Iseseisval evakueerumisel kasuta teid, mida meedia teatel lubab kasutada politsei.
- Kui vajad evakueerumisel abi, anna sellest evakuatsiooni läbiviijatele teada. Inimestele, kes viibivad ohtlikul alal ja vajavad täiendavat abi, korraldatakse transport ja ajutine majutuskoh. Evakuatsiooni läbiviijad püüavad leida üles kõik abivajajad.

Olukorrast taastumine:

- Ära mine koju tagasi enne, kui saad ametliku kinnituse, et see on turvaline.

Mõõdikud:**Koostatud on evakuatsiooniplaan:**

Evakuatsiooniplaani koostamist teha koostöös selle eest vastutavate ametkondadega (KOV, Päästeamet, Kaitseliit).

JAH / EI

Kord aastas on soovituslik läbi viia kogukonna evakuatsiooniõppus koostöös kohaliku omavalitsusega.

Viidi läbi:

Järgmine õppus:

Info edastamise kanalid on läbi proovitud ja toimivad:

Õppuse stsenaarium on soovitav kooskõlastada kohaliku omavalitsusega.

Kirjelda:

Loomataud

Loomataud on bioloogilise haigustekitaja poolt põhjustatud looma haigus. Haigustekitajad võivad kas otseselt või keskkonna vahendusel kanduda ühelt loomalt teisele, samuti loomalt inimesele ja vastupidi – loomalt inimesele (nimetatakse zoonoosid). Loomataud on ka selline loomade massiline haigestumine, mida põhjustaval teguril puudub omadus üle kanduda (vektorputukatega levivad haigused).

Loomataud loetakse eriti ohtlikuks, kui see levib kiiresti loomapopulatsioonis, põhjustab ulatuslikku haigestumist ja suurt suremust ning sellega võib kaasneda suur majanduslik kahju. Ohtlik on ka selline loomataud, mis kujutab tõsist ohtu inimese elule ja tervisele.

Ennetav:

Lemmikloomade pidamise eeskiri on kogukonnale tutvustatud:

JAH / EI

Kogukonnas on loomade matmispaigad kaardistatud: JAH / EI

Koostöö jahimeestega: JAH / EI

Kokkulepitud teavituskanaalid: JAH / EI

Tegevusjuhised, mis on leitavad põllumajandus- ja toiduameti kodulehelt on tutvustatud kogukonnale:

JAH / EI

KÄITUMISJUHISED

Olukorra ajal:

- Teavitage juhtunust kannatanu lähedasi.
- Vajadusel päästetööde juhi abistamine.
- Vabatahtlikuna osalemine metsatulekahjude kustutamisel.

Olukorrast taastumine:

- Aruteluring teha mitte enne kui umbes paar nädalat peale juhtunut - mida oleks saanud õnnetuse vältimiseks teha.
- Olukorras kannatanute abistamine vastavalt vajadustele (materiaalne, vaimne jne).

KONTAKTID

NIMI	KONTAKT TEL.NR	KODUNE AADRESS	RESSURSS*	OSKUS- TEAVE**

***Ressurss** tähendab nt saed, ATV, lumesahad, raadiosaatjad, bensiinigeneraator, külamajad/kogukonnakeskused, majutusvõimalus (k.a kodu- ja lemmikloomad), voodipesud jne.

****Oskusteave** - läbitud erialased vms koolitused, nt vaimse tervise esmaabi, elupäästev esmaabi, projekti kirjutamine ja juhtimine, esmahoolitus jms.

KAS KOGUKONNA RISKIMAATRIKS ON LOODUD?

JAH / EI

LISA 1: KOGUKONNA RISKIMAATRIKSI LOOMISE ABIMEES

ehk küsimusi kriisiplaani sisendi küsitluse loomiseks

Nimi:		Sugu:		Kuupäev:	
-------	--	-------	--	----------	--

1. Vastaja e-posti aadress ja telefoni nr:

2. Leibkonna arvuline koosseis:

3. Mis ametikohal töötate?

4. Milliseid võõrkeeli te oskate?

5. Mil määral suhtlete oma naabritega?

6. Palun kirjeldage lühidalt enda seotus piirkonnaga (*mis küla jms*):

.....

7. Milliste märksõnadega iseloomustatakse piirkonda üldiselt?

.....

8. Kui aktuaalne on Teie jaoks kriiside ja nende reguleerimise temaatika?

.....

9. Mida tähendab Teie jaoks kriisiolukord? (*Nimeta vähemalt kaks*).

.....

10. Kuidas hindate enda teadmisi riskide tundmisel?

.....

11. Kui kaua Teie majapidamine suudab hetkeseisul hakkama saada ilma kõrvalise abita (elektri ja veeta, liikumispõranguvõrguga)?

.....

12. Kas olete nõus kriisi korral panustama vabatahtlikuna oma kogukonnas?

.....

13. Kas olete nõus kriisi korral panustama vabatahtlikuna oma valla teises kogukonnas?

.....

14. Millega saate Teie aidata/toetada kogukonda kriisisituatsioonis?

a. salvkaev, ...

b. traktor, haagis-käru, mootorsaag, ...

c. elektri generaator vms

d. muu:

15. Millist abi vajab Teie leibkond kriisisituatsioonis?

.....

16. Kas ja mida peaks kogukonna kriisivarudes olema?

.....

17. Kui suurt rolli mängivad Teie arvates kriisireguleerimises kogukonnad?

.....

18. Kes võiks olla kriisiolukorra kogukonnajuht (piirkonnas, külas)?

.....

19. Kas Teie teada on koduvallas välja töötatud strateegiad, mis võimaldavad haavatavaid elanikke mõjutada ja neid kaasata?

.....

20. Kas KOV planeeringute koostamisel oleks otstarbekas ette näha sotsiaalsete mõjude hindamist?

.....

21. Kas koduvalla arengukavas oleks vajalik märkida vabatahtlike (organisatsioonide) tegevust nii pääste- kui turvavalmiduse teemadel?

.....

22. Kas ja milliseid meetmeid ootate omavalitsustelt kogukondade toetuseks, et kogukonnad saaks olla hoolivamad ja suudaks pakkuda turvatunnet?

.....

23. Kuidas soovite saada informatsiooni kriisi/hädaolukorra kohta külakogukonnas?

.....

24. Hinnake järgmiste hädaolukordade tõenäosust ning nende mõju kriitilisust viie punkti skaalal, kus 5 on „väga tõenäoline“ ning mõju on „katastroofiline“ ning 1 on vastavalt „väga ebatõenäoline“ ning mõju on pea märkamatu.

OLUKORD	TÕENÄOSUS	MÕJU KRIITILISUS
Ulatuslik metsa- või maastikupõleng		
Suurõnnetus ohtlike kemikaale käitlevas ettevõttes või muus tööstus- või laohoones		
Tulekahju, plahvatus või varing, mille tagajärjel saab vigastada palju inimesi		
Raskete tagajärgedega torm		
Raskete tagajärgedega õnnetus maanteel		
Üleujutus tiheasustuslal		
Ulatuslik rannikureostus		

OLUKORD	TÕENÄOSUS	MÕJU KRIITILISUS
Ülatuslik keskkonnareostus sisemaal		
Raskete tagajärgedega õnnetus raudteel		
Õnnetus jää lagunemisel		
Massiline korratus		
Epideemia		
Massiline mürgistus		
Erakordselt külm ilm		
Erakordselt kuum ilm		
Eriti ohtlik loomataud		
Massiline põgenike sissetõule		

KÜSIMUSTIK ANNAB ÜLEVAATE KOGUKONNA ÜLDISEST MEELSUSEST, TOOB VÄLJA KITSASKOHAD NING AVAB RESSURSID, MIS ON VAJA KRIISIDES EDUKALT HAKKAMA SAAMISEKS.

KÜSIMUSTIK ON SOOVITAV KOOSTADA KASUTADES PROGRAMMI GOOGLE FORMS - SEE TAGAB ÜLEVAATLIKU SISENDI KÜSITLUSE KOKKUVÕTTES.

LISA 2: KORTERIÜHISTUTELE

Korteriühistu nõustamine

Päästeameti elanikkonnakaitse alased sõnumid korteriühistutele.

Eesmärk panna inimesed hädaolukorras hakkamasaamise peale mõtlema, kriisideks valmistuma ja tagada seeläbi inimeste parem toimetulek kriisiolukorras.

SÕDA, HÜBRIIDSÕDA, LOODUSJÕUD, ELUTÄHTSATE TEENUSTE KATKEMINE

Joogiveevarustus

- Täpsusta kohaliku omavalitsuse ja teenusepakkujaga, kas elektrikatkestuse korral jääb joogiveeteenus toimima ja millised on nende plaanid elanike veega varustamiseks.
- Tekita ühistusse ühine valmisolek veekogumiseks – nt. tühjad 5L veenõud keldrisse.
- Pikema veekatkestuse korral esimese sammuna vesi torudest välja. Kes teeb? Kus on kraan?

Kanalisatsioon

- Täpsusta kohaliku omavalitsuse ja teenusepakkujaga, kas kortermaja kanalisatsioon jääb elektrikatkestuse korral toimima.
- Ühised prügikotid? Väikesed kuivkäimlad?
- Uuri teisaldatavate wc-de tellimise võimalusi teenusepakkujatelt.

Kaugküte

- Täpsusta kohaliku omavalitsuse ja teenusepakkujaga, kas kortermaja kaugküte jääb elektrikatkestuse korral toimima (soe vesi katlamajast kortermajani). Sellest sõltub, kas on mõttekas hankida generaatorit.
- Külmal ajal teenuse katkestuse korral tee selgeks, kuidas küttesüsteemi veest tühjendada, et maja ei muutuks pikaajaliselt elamiskõlbmatuks.
- Kogu infot lähimate KOV kerksuskeskuste kohta.

Generaator ja selle valmidus

- Tehniline hinnang elektrikul, sh. generaatori võimsuse vajadus, generaatori ühendamise võimalus ja seejärel hangi ühistule generaator.
- Kortermajas on generaatori peaeesmärk varustada soojasõlm külmal ajal elektriga, et tagada kütte tsirkulatsioon majas. Nii ei muutu maja pikaajaliselt elamiskõlbmatuks. Samuti saab tagada valgustuse ja inimeste mobiilsete seadmete laadimise.
- Kas on mõistlik kogu kortermaja generaatoriga toita?

- Mõtle läbi generaatori kasutamise kord kriisiolukorras: kes vastutab, kes valvab varguse ärahoidmise, millised on generaatori töös hoidmise perioodi pikkused ja ajad ööpäevas. Lisaks tuleb generaatorit regulaarselt hooldada.
- Pööra tähelepanu ka ohutusele ja kütuse hoiustamisele (5L keldriboksi kohta). Uuri välja, kus asub lähim autonoomne tankla.

Varjumine

- Kui keldrit pole, varju hoones akendeta ruumi (nt vannituba).
- Varjumiseks mõeldud ruumid peavad olema puhtad ning korrastatud.
- Tagamaks inimeste väljapääsu varjumiskohast hoone varingu korral, peab see olema varustatud vähemalt kahe sisse-/väljapääsuga.
- Optimaalne on 1,5 m² põrandapinda inimese kohta.
- Varu materjale akende jm avade katmiseks (liivakotid, labidad, võimalusel liiv) ning lagede toestamiseks.
- Soovitatav on rajada korterelamute keldritesse püstakute vahelised läbikäigud, et oleks võimalik hoone ulatuses läbida keldrikorrust.
- Tavaolukorras võib ruume kasutada ka muuks otstarbeks.
- Ruumi kõrgus võimalusel vähemalt 2,3 meetrit.
- Autonoomse valgustuse võimalus.
- Generaatori paigaldamisel tuleb see eraldada omaette tuletõkkeseptsiooni.
- Peab olema tagatud piisav ventilatsioon.
- Võimalus vee- ja kanalisatsioonipüstakute sulgemiseks/tühjendamiseks.
- Üks kuivkäimla 25 inimese kohta.
- Töökorras sidevahend edasiste tegevusjuhendite ja informatsiooni vastuvõtuks.
- Joogivee mahutid, 2-3 liitrit inimese kohta.
- Tulekustutid ja mittepõlev viimistlus (seinad, laed, põrandad).

Põhja päästkeskuse varjumiskohtade nõunik – Anu Vaikjärv, anu.vaikjarv@rescue.ee
Soovitused kortermajade keldrite varjumiseks kohaldamisele leitavad PÄA kodulehelt.

KOV ja teenuspakkuja kontakt kriisiolukorras

- Kogu informatsiooni KOV kontaktide kohta kriisiolukorras suhtlemiseks ja abi küsimiseks.
- Täpsusta vajadusel KOVi kaudu kütte ja vee teenuse pakkujate kontaktid, et saada infot katkestuste lahendamise käigu ja võimalike rakendatavate leevendavate meetmete osas (nt ajutiste veemahutite paigaldamine vms).

Koostöö kortermajas

- Kes võtab kriisiolukorras juhi rolli, millised rollid veel?
- Teavitamise kord majaelanikele kriisiolukorras: näiteks teadetetahvlid koridorri või trepikotta ja/või välja maja ette (s.h suur plakat kiire lühiinfoga), meililistid, uksele koputamine, helistamine.
- Elanike kontaktid – kas on kõik olemas, kas on ligipääsetavad ka ilma andmesideta?

- Kas majas on suurema toevajadusega inimesi? Kas on liikumispuudega?
- Ühistu juht üksi ei jõua, vaja on abilisi. Lepi kokku vastutavad isikud enne kriisiolukorda. Nt. trepikodade vastutavad isikud, generaatori eest vastutavad isikud vms.
- Rääkige kriisivalmiduse teemast üldkoosolekul. Võimalik on tellida maja elanikele ka kriisikoolitus.

